

Osiemdziesięciolecie Profesora Bogusława Dunaja

4 września 2020 roku osiemdziesiąte urodziny obchodzi prof. dr hab. Bogusław Dunaj – wybitny językoznawca i popularyzator poprawnej polszczyzny, mistrz i nauczyciel kilku pokoleń krakowskich lingwistów, a także – *last but not least* – przewodniczący Zarządu Głównego Towarzystwa Miłośników Języka Polskiego (pełniący tę funkcję od listopada 2004 roku) i członek rady naukowej naszego czasopisma.

Jak podają źródła¹, Bogusław Dunaj urodził się 4 września 1940 roku w Krywanohowie pod Nowogródkiem, dokąd wcześniej jego rodzice przeprowadzili się z okolic Lidy. Jesienią 1945 roku, po tzw. repatriacji, cała rodzina osiedliła się w Malborku. W tym mieście młody Bogusław odbył edukację szkolną, a po maturze wstąpił na Uniwersytet Jagielloński, na którym ukończył filologię polską w roku 1963. Po uzyskaniu tytułu magistra został zatrudniony jako asystent w Katedrze Języka Polskiego UJ, kierowanej wtedy przez Witolda Taszyckiego (potem zastąpionego przez Mieczysława Karasia). Jak sam wspomina, nie aspirował do zajmowania wyższych (poza kierownictwem katedry: w latach 1978–2010 szefował Katedrze Dialektologii i Historii Języka UJ) stanowisk administracyjnych w uczelni, wolał koncentrować się na pracy badawczej i dydaktycznej. W połączeniu z dużymi zdolnościami i wrodzoną pracowitością przyniosło to Jubilatowi szybki awans w akademickiej hierarchii (w 1970 roku obronił doktorat, habilitował się cztery lata później, w wieku 34 lat, w 1976 roku został docentem, w 1983 – profesorem nadzwyczajnym, a w 1991 – zwyczajnym), a przede wszystkim wiele wartościowych osiągnięć naukowych, które na trwałe weszły do dorobku polskiego językoznawstwa.

W twórczości naukowej Jubilata można wskazać przynajmniej trzy główne kierunki, a właściwie trzy okresy. Tak się bowiem złożyło, że profil zainteresowań naukowych B. Dunaja

1 Por. np. biogram na stronie <http://www.dialektologia.polonistyka.uj.edu.pl/pracownicy/prof.-dr-hab.-boguslaw-dunaj> (dostęp: 1 września 2020).

zmieniał się wraz z upływem czasu (choć oczywiście przesadą byłoby twierdzić, że po przejściu do nowego kręgu problematyki dotychczasowe tematy zupełnie porzucił). Na początku kariery naukowej zajmował się on przede wszystkim historią języka polskiego, dialektologią (traktowaną jako istotna część dociekań historycznojęzykowych) i onomastyką (tą ostatnią ze względu na współpracę z Pracownią Słownika Staropolskich Nazw Osobowych w Zakładzie Językoznawstwa Polskiej Akademii Nauk). Z najważniejszych osiągnięć tego okresu wymienić należy trzy monografie: *Wzdłużenie zastępcze w języku polskim* (zmodyfikowana wersja pracy magisterskiej, wyd. 1966²), *Iteratiwa typu bierać, pisywać w języku polskim* (rozprawa doktorska, wyd. 1971) i *Język polski najstarszej doby piśmiennej (XII–XIII w.)* (1975). Właśnie ta książka, będąca rozprawą habilitacyjną Jubilata, a także o rok wcześniejsze obszernie studium pt. *Kształtowanie się odmiany przyimkowo-zaimkowej w języku polskim*, opublikowane w „Zeszytach Naukowych UJ”, ugruntowały jego renomę znawcy najdawniejszego okresu dziejów polszczyzny, którą słusznie cieszyć się do dziś.

Niespodziewana śmierć (w 1977 roku) M. Karasia oraz powstała w związku z tym konieczność przejęcia przez młodego docenta B. Dunaja kierownictwa katedry i koordynacji projektów naukowych prowadzonych wcześniej przez jego zwierzchnika, mistrza i promotora, przede wszystkim dopiero co zaczętych badań nad językiem mieszkańców Krakowa i Nowej Huty, doprowadziły do zdecydowanej reorientacji zainteresowań Jubilata, mianowicie do jego zwrócenia się ku polszczyźnie współczesnej, szczególnie mówionej, oraz przyjęcia perspektywy socjolingwistycznej. Plonem tego okresu, oprócz prac zbiorowych, takich jak *Wybór tekstów języka mówionego Krakowa i Nowej Huty* (1979) oraz trzy tomy *Studiów nad polszczyzną mówioną Krakowa* (1981, 1984, 1992), czy drobniejszych artykułów, są indywidualne opracowania monograficzne, odnoszące się nie tylko do polszczyzny krakowskiej, jak mająca charakter syntezy książka *Język mieszkańców Krakowa, część 1: Zagadnienia teoretyczne, fonetyka, fleksja* (1989), ale także do ogólniejszych kwestii fonetycznych, fonologicznych i morfonologicznych: *Zarys morfonologii współczesnej polszczyzny* (1979) i *Grupy spółgłoskowe współczesnej polszczyzny mówionej* (1985).

Trzeci okres w twórczości naukowej prof. Bogusława Dunaja rozpoczął się w latach pięćdziesiątych XX wieku. To czas zainteresowania się już nie tylko fonetyką czy gramatyką, ale również zagadnieniami leksykalnymi, a także poprawnościowymi aspektami współczesnej polszczyzny. Za najważniejsze dzieło tego okresu, dzięki któremu nazwisko prof. Dunaja jest i z pewnością pozostanie znane tzw. szerszej publiczności, należy uznać *Słownik współczesnego języka polskiego*. Jubilat jest jego redaktorem naukowym, twórcą koncepcji i autorem licznych artykułów hasłowych w nim pomieszczonych. Słownik ten, opracowany przez zespół lingwistów związanych z ośrodkiem krakowskim, wydany w 1996 roku przez prywatne wydawnictwo Wilga, stanowi przełom w polskiej leksykografii powojennej; jest to bowiem pierwszy słownik ogólny jednotomowy, niebędący skrótem dzieła większego, stosujący oryginalne rozwiązania metodologiczne i konwencje techniczne notowania materiału, przede wszystkim zaś przełamujący wcześniejszy faktyczny monopol wydawnictwa PWN i warszawskiego środowiska językoznawczego na tworzenie i publikację takich prac. O leksykonie tym i jego kolejnych wersjach oraz

2 Szczegółowe opisy bibliograficzne przywoływanych tu prac Bogusława Dunaja można znaleźć w wykazie dostępnym na stronie wskazanej w poprzednim przypisie, a w wersji drukowanej – w pracy *Symbolae grammaticae in honorem Boguslavi Dunaj*, red. R. Przybylska, J. Kąs, K. Sikora, Księgarnia Akademicka, Kraków 2010.

mutacjach wiele napisano, nie ma więc sensu tutaj tych wiadomości powtarzać³. Świadectwem zainteresowań Jubilatę współczesną leksyką oraz problematyką poprawnościową w tym okresie są także liczne drobne teksty, publikowane (we współautorstwie z Mirosławą Mycawką) głównie w czasopiśmie „Wizja Publiczna” (1999–2001)⁴, czy też rzeczy poważniejsze, jak wydrukowane w naszym czasopiśmie *Zasady poprawnej wymowy polskiej* (2006).

Z „Językiem Polskim” Jubilat współpracował dość intensywnie, począwszy od 1967 roku. Zrazu udzielał się jako autor recenzji prac innych językoznawców (nie zrezygnował z tego jeszcze długo po uzyskaniu samodzielności naukowej, na co trzeba zwrócić uwagę, bo dziś autorami recenzji drukowanych w czasopismach są raczej młodszy wiekiem i rangą lingwiści) oraz sprawozdań z konferencji naukowych krajowych i zagranicznych, zamieszczał także opracowane teksty gwarowe. Dopiero w 1980 roku wydrukował pierwszy w JP artykuł naukowy pt. *Pochodzenie polskiego języka literackiego*, następnie w 1983 roku ważny tekst *O wymowie spikerów i lektorów radiowych*. Z późniejszych warte przypomnienia wydają się: *Sytuacja komunikacyjna a różnicowanie polszczyzny mówionej* (1985), *Czas przyszły czasowników niedokonyanych w polszczyźnie – uzus i norma* (1987), *Formy mianownika liczby mnogiej rzeczowników rodzaju męskiego we współczesnej polszczyźnie literackiej* (1992), a także – napisany wspólnie z M. Mycawką – *Pisownia a wymowa polska w perspektywie historycznej* (2015). Były także drobniejsze materiały, zamieszczane w dziale „Ze zjawisk współczesnego języka”, kilka nekrologów oraz tekst okolicznościowy z okazji dziewięćdziesięciolecia TMJP.

Jak wspomniano na początku, jest prof. Bogusław Dunaj mistrzem i nauczycielem kilku pokoleń językoznawców. Wypromował 21 doktorów (kilkoro z nich już dawno uzyskało tytuły profesorskie: Aleksy Awdiejew, Halina Kurek, Janina Labocha, Renata Przybylska, Józef Kąś, Kazimierz Ożóg), kilkuset magistrów i licencjatów. Przez cały okres pracy zawodowej był związany z Uniwersytetem Jagiellońskim, od kilkunastu lat wykłada również w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej w Tarnowie. W związku z tą właśnie pracą powstała jego ostatnia publikacja książkowa, podręcznik fonetyki i fonologii (Tarnów 2015; 2. wyd. 2018), będący pierwszą częścią całościowo zaplanowanej *Gramatyki współczesnego języka polskiego*. Wszyscy, którym było dane współpracować z Jubilatem, podkreślają istotne cechy jego charakteru, które, w połączeniu z pracowitością i zapałem, niezbędnymi każdemu badaczowi, sprawiają, że kontakt z nim jest owocny i budujący. Dla współpracowników i uczniów stara się on być nie tylko mistrzem i nauczycielem, ale także kolegą i partnerem, dla podwładnych opiekuńczym, ale kiedy trzeba także i lekko karcącym ojcem, w pracach zespołowych jest liderem inspirującym, ale i otwartym na inicjatywę innych, pozostawiającym im swobodę działania w niezbędnych granicach, wsłuchującym się w głosy zespołu i bezbłędnie wychwytyjącym pomysły cenne i warte wprowadzenia w życie.

Z okazji jubileuszu redakcja „Języka Polskiego” składa Panu Profesorowi najserdeczniejsze gratulacje, a także życzenia wielu dalszych lat w dobrym zdrowiu, urzeczywistnienia wszystkich planów naukowych i osobistego szczęścia.

Piotr Żmigrodzki

3 Zostały one szczegółowo przedstawione w opisie słownika w witrynie <http://leksykografia.uw.edu.pl>.

4 Było to wydawnictwo Ośrodka Szkolenia i Analiz Programowych TVP SA, redagowane pod kierunkiem Edwarda Mikołajczyka; ukazywało się w latach 1996–2001 (por. https://pl.wikipedia.org/wiki/Akademia_Telewizyjna, dostęp: 1 września 2020).